

פרשת מטות (תשפ"ב)

איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו (ל', ג')

עין ברש"י ד"ה נדר שלשון נדר הוא כשאומר הרי עלי קונם שלא אוכל, או שלא אעשה דבר פלוני, ואחר כך הביא דברי הספרי דיכול אפילו נשבע שיאכל נבילות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה, תלמוד לומר לאסור איסר, לאסור את המותר ולא להתיר את האסור. ותמה הרמב"ן דרש"י הביא דרשת הספרי בין לגבי נדר ובין לגבי שבועה, אבל לכאורה הדרשה לאסור את המותר ולא להתיר את האסור שייכת רק לגבי שבועה ולא בנדרים, דהא נדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות כדאיתא במסכת נדרים (ו"ז, א') האומר בנדר סוכה שאיני עושה או תפילין שאיני מניח חל הנדר אף על פי שעובר על מצות עשה, נמצא שהנדר חל גם לאסור את האסור, דהיינו לבטל מצות עשה, אלא שאינם חלין לעבור בידים על לא תעשה, משא"כ שבועות אינן נוהגות בדבר מצוה כלל, לא בביטול עשה וגם לא בקיום עשה, ולא שייך בשבועה לאסור את האסור, רק לאסור את המותר כמו שדרש הספרי, וכתב הרמב"ן שרש"י, שהביא דרשת הספרי גם על נדרים לא נזהר בזה.

אמנם לכאורה יש ליישב דברי רש"י, דאין הכי נמי, דבבנדרים שייך לאסור את האסור יותר מבשבועה, אבל גם כן שייך לומר בעיקר הנדר שהוא בא לאסור את המותר, דיש לדייק מהפסוקים שהנדר בא לאסור דבר המותר כמו בשבועה ולא רק לאסור דבר האסור. דבפסוק ד' כתיב ואשה כי תדר נדר לה' ואסרה איסר בבית אביה בנעוריה, ופירש האבן עזרא, אסרה איסר, היינו שאסרה על עצמה דבר על ידי שבועה, אבל אין המקרא יוצא מידי פשוטו, ופשט הפסוק הוא שהנדר גופא בא לאסור איסר דשבועה לא נזכרה בפסוק כלל, וענין לאסור איסר הוא כמו שפירש רש"י בפסוק ג' מדברי הספרי שהוא לאסור את המותר. ועוד ראייה לזה מפסוק י"א, דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסרה איסר על נפשה בשבועה, דהתם כתיב בפירוש נדר לחוד ושבועה לחוד, משא"כ בפסוק ד' דלא נזכרה תיבת שבועה כלל, ומשמע שכל הפסוק מדבר רק על נדרים. ממילא שפיר הביא רש"י דברי הספרי גם על נדרים משני טעמים שפירשנו, חדא, דהדרשה של לאסור איסר דהיינו לאסור את המותר שייכת גם בנדרים, ועוד שלשון הפסוקים נמי משמע שלאסור איסר קאי גם על נדרים. (נ.מ.)

פרשת מטות (תשפ"ב)

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר (ל', ב')

דקדקו המפרשים דתיבות לבני ישראל לכאורה מיותר, וכי סלקא דעתך שדיבר לראשי מטות בגוים, ועל כל פנים די היה לומר ראשי מטות בני ישראל, ה' דהמטות ול' דלבני ישראל למה לי. ונראה לענ"ד על פי הגמרא במסכת מכות (י"א א') אין דיבור אלא קשות וכן הוא אומר בפרשת מקץ (מ"ב, ל') דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות. ואמירה היא רכה כדכתיב בפרשת יתרו (י"ט, ג') כה תאמר לבית יעקב וכמו שפירש רש"י שם אלו הנשים שצריכים לומר להם דברים טובים ורכים, דאם לא כן יפחדו מלקבל עליהם עול מלכות שמים. וזהו שאמר הכתוב וידבר משה, שהוא צדיק הדור, אל ראשי המטות, דלראשי המטות צריכים לדבר דברים קשים, אבל לבני ישראל, דהיינו לפשוטי עם, לאמר, צריכים לומר להם באמירה רכה. (בן לאשרי)